

A Csíki Lapok kisebbségi létben (1918–1944)

„Bizonyos vagyok benne, hogy egyelőre olyan lapot nem adhatok olvasóink kezébe, mint azt normális körülmények között tehettem. Az a véleményem azonban, hogy ma, mikor a fővárosi lapok egyáltalán nem vagy csak elvétve jutnak hozzánk, a Csíki Lapokra még nagyobb szükség van, mint a béke boldog idejében. [...] Az ötödik esztendő virradt ránk a véres, embergyilkoló háború óta. A háború tele volt reménnyel és békevággyal. [...] Soha sötétebb új esztendőbe nem ment bele a magyar, mint most, több hónappal fegyverletételünk után.” Élthes Gyula, a Csíki Lapok felelős szerkesztője e szavakkal köszöntötte 1919. január 12-én a lap olvasóit. A több mint harmincéves múlta visszatekintő lap tulajdonosa, Vákár Lajos és a szerkesztőcsapat előtt eddig nem ismert feladatok és nehézségek álltak az új államkeretek között. A csíki térség egyedüli lapjaként a Csíki Lapok minden vasárnap reggel jelent meg, és lehetőségeihez mérten igyekezett Csíkszereda és a vármegye lakosságát pontos és hiteles információkkal ellátni.

Az információközlést nehezítette, hogy a román kormányzótanács parancsára cenzúrahivatalt állítottak fel minden megyeszékhelyen. A Csíki Lapok cenzúrázását Aurelius Păcurariu végezte. A fehér foltok egyre gyakoribbá válása a cenzúra erőteljes működéséről árulkodott. A román hatóságok, hogy a cenzúra működése ne legyen annyira feltűnő, rendeletben adták ki az újságszerkesztőknek, hogy a lapban nem szabad üres helyeket hagyni, a cenzúrával értelmetlen tett mondatokat pedig rövid, értelmes mondatokká kell alakítani.

Az új hatalom első intézkedései közé tartozott a magyar nemzeti szimbólumok eltávolítása, a szobrok ledöntése és a magyar nemzeti ünnepek betiltása, így 1919. március 15-én tilos volt ünnepelni. Marosvásárhelyen 1919. március 26-27-én éjjel ismeretlen tettesek ledöntötték Kossuth Lajos, Rákóczi Ferenc és Bem tábornok szobrait.

A helyi olvasó a magyarországi eseményekről, a Tanácsköztársaság kikiáltásáról, majd bukásáról, a román csapatok budapesti bevonulásáról vagy Horthy Miklós kinevezéséről a román lapokból értesült, elsősorban a bukaresti *Dacia* vagy *Patria* lapból. Egy teljesen megszürt, más nézőpontból megközelített híranyag került közlésre a helyi lap-

ban. A helyi közösség hírzárlat alatt volt, és csak a titokban, több hetes késésekkel eljutó magyarországi sajtóból értesülhetett a nemzetközi eseményekről, illetve a versaillesi békekonferenciáról, majd a trianoni döntésekről.

A Csíki Lapok oldalain – a többi erdélyi sajtóorgánumhoz hasonlóan – megjelentek a román nyelvű szövegrészek. Először a reklámokban, illetve a hivatalos rendeletekben jelentek meg a magyar települések román elnevezései. Később a hivatalos rendeletek csak román nyelven kerültek közlésre, végül a 30-as években a helységnevek csak románul jelenhettek meg.

Csíkszereda város még hosszú ideig magán viselte az 1916-os háborús események nyomait. Így ír erről a Csíki Lapok 1920-ban: „Tagadhatatlan, hogy a városunk még sok évig nem nyeri vissza háború előtti képét, mert a romok helyén újat emelni, idő és főképpen óriási összegű pénz kérdése. A romok még sokáig hirdetik a háború nyomán járó pusztulást, de a rendtelenségnek, a pizsoknak már rég el kellett volna tűnnie városunk utcái és korzói színhelyéről.”

A trianoni döntés után az erdélyi magyar sajtó helyzete és feladatköre megváltozott. Az új viszonyokhoz alkalmazkodva, a Csíki Lapok heti rendszerességgel próbált beszámolni a legfontosabb bel- és külpolitikai eseményekről, a város és a megye mindennapjairól. A térséget érzékenyen érintette az agrárreform és a Csíki Magánjavak kisajátítása, ezek a kérdések több alkalommal szerepelnek a lap oldalain, már amennyire azt a cenzúra engedte. A lap 1922-ben a következőket írja a cenzúráról: „Sok indokolatlan fehér folt jelent meg lapunk hasábjain, úgy, hogy azt hihette volna a jámbor olvasó, hogy Csíkban a legsötétebb irredentizmus dúl. A magunk igazolására megtettük számtalanszor az utóbbi időben, hogy egyszerűen kiollóztuk a Kraszószerényi Lapokból, a Máramarosból, a Székely Népből vagy más lapból az egészen jámbor cikkeket, melyek ott akadálytalanul megjelenhettek, de neked, jámbor olvasóm, nem szabadott elolvasnod, ha valakinek a fejét betörték, vagy hogy kultúraellenes cselekedet az, ha az állam a művészet hangversenyek után 42% adót szed a bruttó jövedelemből!”

A lapot érzékeny veszteség érte 1922-ben, a Magyarországra repatriáltak között ott volt Élthes Gyula is, a lap

szerkesztője. A Csíki Lapok 1922. március 12-i lapszámától a felelős szerkesztő dr. Csipák Lajos, a katolikus gimnázium magyar–latin szakos paptanára, majd később a második világháború idején országgyűlési képviselő a magyar parlamentben. Csipák szerkesztői munkája rövid ideig tartott. 1922. április 9-én a 15. szám címlapján Vákár Lajos, a lap tulajdonos arról kénytelen értesíteni az olvasókat, hogy Csipák Lajost eltiltották a lap szerkesztésétől, feltehetően ennek hátterében részben szókimondó vezércikkei álltak, másrészt az egyház részéről sem nézték jó szemmel ez irányú tevékenységét. A lap szerkesztését így a laptulajdonos vette kezébe.

A Csíki Lapok fejlécén 1926 nyarán laptulajdonosként özvegy Vákár Lajosné jelent meg, míg a felelős szerkesztői állást az említett évet követő tizenöt évben Részegh Viktor töltötte be. A lap szerkezetében jelentősebb változás nem következett be, de a cenzúra és a hatalom nyomására románul is kiírják a lap nevét: „Ziarul Ciucului”, majd a 30-as évek második felében a laptulajdonos és a szerkesztő neve is románul jelent meg a címlapon, mint ahogyan a helységnevek is. 1937-ben a lap fennállásának 50. évébe lépett. A szerkesztőség eredeti terve szerint jubileumi számmal ünnepelték volna meg ezt az eseményt. Az országos választásokkal közbejött nyomdai akadályok miatt az ünnepi szám megjelenését kénytelenek voltak 1938 februárjára halasztani. A jubileumi szám kiadására azonban soha nem került sor. A Romániában végbement politikai válság, majd a királyi diktatúra és ezzel együtt a cenzúra erőteljes jelenléte nem tette lehetővé az ünnepi szám kiadását. Az újság helyzete tovább nehezedett, az 1938-ban kiadott új sajtórendelet értelmében évente 30-nál kevesebb alkalommal jelenhetett meg, így a lap kénytelen volt 1938. június 15-étől a kétheti megjelenésre áttérni. Csak részvénytársaságként való működése esetén jelenhetett volna meg többször. A szerkesztőség, hogy pótolja a hiányt, a lapot nagyobb terjedelemben adta az olvasók kezébe, de szerencsére a megszorítás csak rövid ideig tartott. A lap hamarosan a megszokott formában és periodicitással jelenhetett meg.

A Csíki Lapokban a 30-as évek második felében Csiby Lajos szerkesztésében egy oldalra terjedő *Gyergyó* rovat kapott helyet, ezáltal igyekeztek a gyergyói olvasóközönségnek kedveskedni.

A lap figyelemmel kísérte a külpolitikai eseményeket, a második világhá-

ború kitörését. Ambrus Ábrahám 1940. január 6-án a következő szavakkal köszöntötte az újet: „*Valami ma még nem is sejtethető szomorú vég körvonalai kezdének kibontakozni a kultúr ember gépekkel felfokozott, féktelen, kegyetlen s borzalmas harcából. Ijesztő hangjával minden ház tetején ott vijjog a kuvik, s a béke angyala halk szárnycsattogással szalad vén Európa viharvert házsorai között...*” A cikkirő előrevetítette egy újabb nagy háború rémét, amelynek hamarosan ő is részese lesz.

A *Csiki Lapok* 1940 augusztusában csak kisebb híreket közölt a magyar-román tárgyalásokról, ugyanakkor figyelemmel kíséri a nemzetközi és hazai eseményeket. A lap 1940. szeptember 1-jén a *Rendet és fegyelmet* című vezércikkkel jelent meg, melyben felhívja az olvasók figyelmét arra, hogy „*Az öröm helyét foglalja el azonnal az előre néző józanságnak az érzése, amely figyelmet és rendet követel mindenkintől, aki hasznos tagja kíván lenni a jövőnek.*” A lap röviden ismertette a Bécsben folyó román-magyar tárgyalásokat, igyekezett ugyanakkor minden Észak-Erdéllyel kapcsolatos hírt kerülni.

1940. szeptember 10-én a magyar csapatok bevonultak Csík vármegyébe. Ebből az alkalomból nemzeti színekkel szegélyezve jelent meg a *Csiki Lapok* 1940. szeptember 15-én. A második bécsi döntést követően megjelenő lapszámok a magyar csapatok bevonulásáról, az ünneplésről tudósítanak, információt közölnek az impériumváltással bekövetkezett változásokról, a helyi katonai parancsnokság rendelkezéseiről. A lap 1941-től figyelemmel követi a háborús eseményeket, az oroszországi harcokat. 1942. június 16-án tudósít Kállay Miklós miniszterelnök csíkszeredai és Csík vármegyei látogatásáról, akinek a kíséretében ez alkalommal több miniszter is jelen volt. A kormány tagjai ígéretet tettek, hogy igyekeznek orvosolni Székelyföld gazdasági és társadalmi gondjait, illetve infrastrukturális elmaradottságát.

A lap tudósít a sztálingrádi csatáról, majd röviden említést tesz a csata elvesztéséről. A Don melletti harcokról is jelennek meg hírek, de a csata végkimeneteléről az újság hallgat. A *Csiki Lapok* 1944. január 1-jei számának újévi köszöntőjében a lap szerkesztője, Részegh Győző szinte előre látja, hogy a háború érinteni fogja ismét az ország területét. „*Magyarok lehet, hogy az 1944-ik esztendő minket is kilendít a nyugalomnak és kényelemnek helyzetéből. Nincs kizárva, hogy a háború beállít egész nemzeti*

erőnkkel a nagyküzdelem hullámverésébe.” Magyarországnak a németek általi megszállását követően, 1944. március 19-től a lap hangvétele megváltozik. A vármegye területe 1944. április 14-től hadműveleti területnek lett nyilvánítva. Megsokasodnak a zsidórendeletek, antiszemita hangvételű írások, a háborús hírek, és a városi lakosság egyre inkább szembesül a háború valós veszélyének rémképével. A *Csiki Lapok* utolsó lapszáma 1944. június 28-án jelent meg.

Semmi sem utalt arra, hogy ez lesz a több mint ötven évet megélt lap utolsó pillanata. Az újabb világéget a *Csiki Lapok* nak nem sikerült túlélnie. Megszűnését követően, rövid időn belül a csíki térség hadműveleti területté vált. A hadiesemények lejárta után a csíkszeredai újságírás új korszaka kezdődött egy új állami és politikai keretén belül.

Gidó Csaba

